

Gyűrűfűn a Biodiverzitás Napokon gyűjtött kabócák (Auchenorrhyncha)

OROSZ ANDRÁS

Magyar Természettudományi Múzeum Állattára H-1088 Budapest Baross utca 13. Hungary;
e-mail: orosz@zoo.zoo.nhmus.hu

OROSZ, A.: *Leafhoppers, planthoppers, and cicadas (Auchenorrhyncha) collected on Biodiversity Days at Gyűrűfű.*

Abstract: Present paper contains the results of the faunistic survey carried out between 2006-2008 near Gyűrűfű, in a near-natural habitat. The material collected during this period contains specimens of 188 species belonging to 116 genera of 10 families of Auchenorrhyncha. Two of these species are firstly found in Hungary (*Fruticidia bisignata* Mulsant & Rey, 1855 and *Balclutha rosea* Scott, 1876 respectively).

Keywords: Leafhopper, Planthopper, Cicada, Auchenorrhyncha, Hungary

Bevezetés

A 2006-2008 közti időszakban három alkalommal került megrendezésre és lebonyolításra a Biodiverzitás Program keretén belül egy, közelítően minden növény és állatcsoportra kiterjedő „24 órás” vizsgálat az Ibfához tartozó Gyűrűfű területén. A vizsgálati időpontok megválasztásánál (I = 2006. május 20-22, II = 2007. június 22-24, III = 2008. október 10-12) az volt a szempont, hogy lehetőleg egymást kiegészítő gyűjtési adatokat kapjunk a vizsgált fauna (flóra) szezonális változásáról. Az alkalmazott, évente egyszeri mintavétel ugyan nem eredményezte a terület élővilágának teljes és pontos áttekintését, azonban a kimutatott fajok alapján hasznos képet kaptunk a helyi populáció sokszínűségéről, illetve felmérhető volt annak állatföldrajzi összetétele.

Eredmények

Összesítve az adatokat, a kabócák (Auchenorrhyncha) rendjéből 10 család 116 genuszához tartozó 188 fajt határoztam meg. Ez a jelenleg ismert magyar kabócafauna közel 35%-át tartalmazza.

A fajlista sorrendjének összeállításánál NAST (1972) palearktikus rendszertani munkáját tekintettem irányadónak, az egyes taxonok esetleges későbbi nevezéktani változásait HOLZINGER (2003) és BIEDERMANN (2004) munkáját felhasználva korrigáltam. A határozáshoz fenti munkákon kívül OSSIANNILSSON (1978, 1981, 1983) és RIBAUT (1936, 1952) munkáit használtam.

A fajlistában feltüntettem a gyűjtési időpontokat és a faj állatföldrajzi besorolását, ezek rövidítését az értékelés részben a fajlista után adom meg.

Fulgoromorpha**Cixiidae**

- Cixius nervosus* (Linnaeus, 1758) (HOL) II.
Cixius (Ceratoxixius) simplex (Herrich-Schäffer, 1835) (EÁ) III
Reptalus quinquecostatus (Dufour, 1833) (PM) II.

Delphacidae

- Asiraca clavicornis* (Fabricius, 1794) (TP) I.
Kelisia pallidula (Boheman, 1847) (ESZ) II, III.
Kelisia praecox Haupt, 1935 (ESZ) III.
Stenocranus fuscovittatus (Stål, 1858) (ESZ) I, III.
Stenocranus minutus (Fabricius, 1787) (TP) III.
Jassidea lugubris (Signoret, 1865) (WPAL) III.
Eurysula lurida (Fieber, 1866) (TP) I, II.
Eurybregma nigrolineata Scott, 1875 (ESZ) I.
Conomelus anceps (Germar, 1821) (EM) III.
Conomelus lorifer Ribaut, 1948 ssp. *dehneli* Nast, 1966 (EM) III.
Euides basilinea (Germar, 1821) (EP) I.
Chloriona smaragdula (Stål, 1853) (WPAL) I.
Chloriona unicolor (Herrich-Schäffer, 1835) (PM) I.
Megamelus notula (Germar, 1830) (ESZ) II, III.
Megadelphax sordidulus (Stål, 1853) (ESZ) I, II.
Laodelphax striatellus (Fallén, 1826) (TP) I, II, III.
Hyledelphax elegantulus (Boheman, 1847) (ESZ) I.
Megamelodes quadrimaculatus (Signoret, 1865) (WPAL) II, III.
Calligypona reyi (Fieber, 1866) (TP) I.
Delphacodes audrasi Ribaut, 1954 (EP) III.
Delphacodes capnodes (Scott, 1870) (EU) III.
Delphacodes venosus (Germar, 1830) (EU) III.
Mirabella albifrons (Fieber, 1879) (EP) II.
Gravestiniella boldi (Scott, 1870) (TP) I, II.
Muellerianella fairmairei (Perris, 1857) (TP) III.
Acanthodelphax spinosus (Fieber, 1866) (EU) I, II.
Dicranotropis hamata (Boheman, 1847) (TP) I, II.
Kosswigianella exigua (Boheman, 1847) (EU) II.
Xanthodelphax flaveolus (Flor, 1861) (ESZ) I.
Criomorphus albomarginatus Curtis, 1833 (EU) I.
Criomorphus williamsi China, 1939 (ET) I.
Toya propinqua (Fieber, 1866) (TP) III.
Javesella dubia (Kirschbaum, 1868) (TP) I, II.
Javesella pellucida (Fabricius, 1794) (HOL) II.
Ribautodelphax albostriatus (Fieber, 1866) (TP) I, II.
Ribautodelphax collina (Boheman, 1847) (EU) II.
Ribautodelphax pungens (Ribaut, 1953) (EU) II.

Dictyopharidae

- Dictyophara europaea* (Linnaeus, 1767) (PM) II, III.

Tropiduchidae

- Trypetimorpha occidentalis* Huang & Bourgoin, 1993 (PM) II.

Tettigometridae

- Tettigometra atra* Hagenbach, 1825 (bizonytalan taxonómiai helyzetű faj) I, III.
Tettigometra impressopunctata Dufour, 1846 (EM) III.
Tettigometra sulphurea Mulsant & Rey, 1855 (PM) I.
Tettigometra (Mitricephalus) macrocephala Fieber, 1865 (PM) I.

Issidae

- Ommatidiotus concinnus* Horváth, 1905 (EN) III.
Issus coleopratus (Fabricius, 1781) (TP) II, III.
Issus muscaeformis (Schränk, 1781) (TP) I.

Cicadomorpha**Cicadidae**

- Cicadetta montana* (Scopoli, 1772) (exuvium) (TP) II.

Cercopidae

- Cercopis arcuata* Fieber, 1844 (PM) I.
Cercopis vulnerata Rossi, 1807 (EU) II.
Lepyronia coleoprata (Linnaeus, 1758) (TP) II, III.
Neophilaenus campestris (Fallén, 1805) (WPAL) II.
Neophilaenus lineatus (Linnaeus, 1758) (HOL) II.
Aphrophora alni (Fallén, 1805) (TP) II.
Aphrophora salicina (Goeze, 1778) (TP) II.
Philaenus spumarius (Linnaeus, 1758) (TP) I, II, III.

Membracidae

- Centrotus cornutus* (Linnaeus, 1758) (TP) I, II, III.
Stictocephala bisonia Kopp & Yonke, 1977 (HOL) III.

Cicadellidae

- Utecha trivialis* (Germar, 1821) (EÁ) I, II, III.
Megophthalmus scanicus (Fallén, 1806) (EM) II, III.
Ledra aurita (Linnaeus, 1758) (EM) I, II, III.
Oncopsis flavicollis (Linnaeus, 1761) (EÁ) I.
Pediopsis tiliae (Germar, 1831) (ESZ) I, II.
Macropsis albae W. Wagner, 1950 (ET) II.
Macropsis cerea (Germar, 1837) (TP) II.
Macropsis notata (Prohaszka, 1923) (EU) II.
Macropsis scutellata (Boheman, 1845) (TP) II, III.
Anaceratagallia ribauti (Ossiannilsson, 1938) (EP) II, III.
Acericerus heydenii (Kirschbaum, 1868) (EU) I, III.
Acericerus ribauti Nickel & Remane, 2002 (EP) II.
Balcanocerus larvatus (Herrich-Schäffer, 1835) (EP) II.
Idiocerus herrichii (Kirschbaum, 1868) (ET) II, III.
Idiocerus stigmatalis Lewis, 1834 (EU) II.
Batracomorphus allionii (Turton, 1802) (EÁ) II.
Iassus lanio (Linnaeus, 1761) (EU) II, III.
Iassus scutellaris (Fieber, 1868) (EP) II.
Penthimia nigra (Goeze, 1778) (EÁ) I, II.

- Eupelix cuspidata* (Fabricius, 1775) (EÁ) I, III.
Anoscopus flavostriatus (Donovan, 1799) (TP) III.
Anoscopus serratae (Fabricius, 1775) (EU) II.
Aphrodes bicincta (Schrank, 1776) (HOL) II, III.
Aphrodes diminuta Ribaut, 1952 (EU) II.
Aphrodes makarovi Zachvatkin, 1948 (EÁ) II.
Planaphrodes bifasciata (Linnaeus, 1758) (EÁ) II.
Stroggylocephalus agrestis (Fallén, 1806) (TP) III.
Stroggylocephalus livens (Zetterstedt, 1840) (TP) II, III.
Evacanthus acuminatus (Fabricius, 1794) (TP) II.
Evacanthus interruptus (Linnaeus, 1758) (TP) II.
Cicadella viridis (Linnaeus, 1758) (TP) I, II, III.
Alebra albostriella (Fallén, 1826) (EÁ) II.
Alebra albostriella (Fallén, 1826) f. *discicollis* (EÁ) II.
Emelyanoviana mollicula (Boheman, 1845) (ESZ) I, II, III.
Forcipata citrinella (Zetterstedt, 1828) (TP) III.
Kybos populi (Edwards, 1908) (ESZ) II.
Kybos smaragdula (Fallén, 1806) (EÁ) II.
Kybos virgator (Ribaut, 1933) (ET) III.
Empoasca decipiens Paoli, 1930 (EÁ) II, III.
Empoasca vitis (Göthe, 1875) (TP) II.
Fagocyba cruenta (Herrich-Schäffer, 1838) (EP) II.
Ossiannilssonola callosa (Then, 1886) (EU, "atlanti") I.
Edwardsiana ampliata (W. Wagner, 1948) (EU) II.
Edwardsiana avellanae (Edwards, 1888) (EU) II.
Edwardsiana frustrator (Edwards, 1908) (EU) II.
Edwardsiana lamellaris (Ribaut, 1931) (EU) II.
Edwardsiana prunicola (Edwards, 1914) (EU) II.
Edwardsiana spinigera (Edwards, 1924) (EU) II.
Ribautiana scalaris (Ribaut, 1931) (EP) III.
Ribautiana tenerrima (Herrich-Schäffer, 1834) (EÁ) II, III.
Typhlocyba (Zonocyba) bifasciata Boheman, 1851 (EP) II.
Typhlocyba quercus (Fabricius, 1777) (ESZ) II.
Eurhadina kirschbaumi W. Wagner, 1937 (EU) II.
Eurhadina pulchella (Fallén, 1806) (TP) II.
Eupteryx atropunctata (Goeze, 1778) (EU) II, III.
Eupteryx aurata (Linnaeus, 1758) (EU) I.
Eupteryx calcarata Ossiannilsson, 1936 (ESZ) II, III.
Eupteryx cyclops Matsumura, 1906 (ESZ) II.
Eupteryx notata Curtis, 1937 (EÁ) I, III.
Eupteryx stachydearum (Hardy, 1850) (EÁ) I, II.
Eupteryx urticae (Fabricius, 1803) (EÁ) I.
Eupteryx vittata (Linnaeus, 1758) (WPAL) III.
Alnetoidia alneti (Dahlbom, 1850) (TP) II.
Zyginidia pullula (Boheman, 1845) (ESZ) I, II, III.
Zygina flammigera (Geoffroy, 1785) (EÁ) III.
Zygina rosea (Flor, 1861) (EU) II.
Arboridia parvula (Boheman, 1845) (EÁ) III.
Arboridia ribauti (Ossiannilsson, 1937) (EU) II.
Arboridia uncinata (Ribaut, 1931) (EU) III.
Arboridia velata (Ribaut, 1952) (EU) II.
Fruticidia bisignata (Mulsant & Rey, 1855) (PM) III.
Goniagnathus brevis (Herrich-Schäffer, 1835) (EÁ) I, II, III.
Neoliturus fenestratus (Herrich-Schäffer, 1834) (TP) II, III.
Neoliturus guttulatus (Kirschbaum, 1868) (TP) III.
Balclutha punctata (Fabricius, 1775) (TP) I, II, III.
Balclutha rosea (Scott, 1876) (PM + turáni) III.
Macrosteles laevis (Ribaut, 1927) (HOL) I, II, III.
Macrosteles sexnotatus (Fallén, 1806) (TP) I, II.
Macrosteles variatus (Fallén, 1806) (HOL) III.
Deltocephalus pulicaris (Fallén, 1806) (HOL) II, III.
Recilia coronifer (Marshall, 1866) (TP) II, III.
Japananus hyalinus (Osborn, 1900) (INV, orientális) II, III.
Doratura exilis Horváth, 1903 (EÁ) II, III.
Fieberiella flori (Stål, 1864) (PM) III.
Platymetopius undatus (De Geer, 1773) (TP) III.
Anoplotettix horvathi Metcalf, 1955 (PM) II.
Lamprotettix nitidulus (Fabricius, 1787) (EU) II.
Allygus abbreviatus (Lethierry, 1878) (EU) II.
Allygus atomarius (Fabricius, 1794) (EU) II.
Allygus commutatus (Fieber, 1872) (ESZ) II.
Allygus furcatus (Ferrari, 1882) (PM) II, III.
Allygus mayrii (Kirschbaum, 1868) (EP) II.
Allygus mixtus (Fabricius, 1794) (TP) II, III.
Allygus modestus Scott, 1876 (EU) II.
Selenocephalus obsoletus (Germar, 1817) (EM) II.
Graphocraerus ventralis (Fallén, 1806) (TP) I, II.
Rhopalopyx vitripennis (Flor, 1861) (TP) I, III.
Cicadula albingensis W. Wagner, 1940 (ESZ) II, III.
Cicadula frontalis (Herrich-Schäffer, 1835) (ESZ) III.
Cicadula placida (Horváth, 1897) (PM) II.
Cicadula quadrinotata (Fabricius, 1794) (TP) II, III.
Mocydia crocea (Herrich-Schäffer, 1837) (EÁ) I, III.
Mocydiopsis attenuata (Germar, 1821) (EU) II, III.
Mocydiopsis intermedia Remane, 1961 (EU) I.
Speudotettix subfuscus (Fallén, 1806) (TP) II.
Thamnotettix dilutior (Kirschbaum, 1868) (WPAL) III.
Macustus griseascens (Zetterstedt, 1828) (TP) I, II.
Stictocoris picturatus (C. Sahlberg, 1842) (EÁ) II.
Limotettix striola (Fallén, 1806) (TP) II.
Conosamus obsoletus (Kirschbaum, 1858) (EU) III.
Euscelis incisus (Kirschbaum, 1858) gen. *vernalis* (EÁ) I, II.
Euscelis incisus (Kirschbaum, 1858) gen. *aestivalis* (EÁ) II, III.
Streptanus aemulans (Kirschbaum, 1868) (HOL) II.
Artianus interstitialis Germar, 1821 (EÁ) II.

<i>Paramesus obtusifrons</i> (Stål, 1853) (EU) II.	<i>Adarrus multinotatus</i> (Boheman, 1847) (TP) III.
<i>Paramesus taeniatus</i> Horváth, 1911 (EP) II.	<i>Errastunus ocellaris</i> (Fallén, 1806) (HOL) II, III.
<i>Metalimnus formosus</i> (Boheman, 1845) (TP) III.	<i>Turrutus socialis</i> (Flor, 1861) (TP) I, II, III.
<i>Arocephalus languidus</i> (Flor, 1861) (EÁ) III.	<i>Jassargus flori</i> (Fieber, 1869) (EU) III.
<i>Psammotettix alienus</i> (Dahlbom, 1850) (HOL) I, II, III.	<i>Jassargus obtusivalvis</i> (Kirschbaum, 1868) (EÁ) I, II, III.
<i>Psammotettix confinis</i> (Dahlbom, 1850) (HOL) I, II, III.	<i>Arthaldeus pascuellus</i> (Fallén, 1826) (TP) III.
	<i>Artaldeus striifrons</i> (Kirschbaum, 1868) (EU) II, III.

A fajösszetétel állatföldrajzi elemzését elvégezve a következő százalékos megoszlás tapasztalható (az egyes kategóriák rövidítését zárójelben adtam meg): Transzpalearktikus fajok (TP): 23,9% (45 faj); a populáció domináns részét alkotják. Európai, illetve a közép-európai mérsékelt övet lakó fajok (EU): 20,2% (38 faj); szubdomináns csoport (ezek közül egyetlen faj tartozik az „atlanti”, nyugat-európai faunához).

Eurázsiai fajok (EÁ): 14,4% (27 faj).
 Euroszibériai fajok (ESZ): 10,1% (19 faj).
 Ponto-mediterrán fajok (PM): 7,5% (14 faj).
 Holarktikus fajok (HOL): 6,4% (12 faj).
 Euro-pontusi fajok (EPO): 6,4% (12 faj).
 Nyugat-palearktikus fajok (WPAL): 4,3% (8 faj).
 Euro-mediterrán fajok (EM): 3,2% (6 faj).
 Euro-turáni fajok (ET): 2,1% (4 faj).

Az elemzés alapján színező elemnek tekinthetünk egy endemikus (EN) fajt (*Ommatidiotus concinnus*), illetve egy behurcolt (INV), orientális elterjedésű fajt (*Japananus hyalinus*).

A kimutatott fajok közül kettő a magyar faunára újnak bizonyult, úgymint a *Fruticidia bisignata* (Mulsant & Rey, 1855), és a *Balclutha rosea* (Scott, 1876). Mindkettő mediterrán jellegű területek állata. Az első faj legközelebbi előfordulása a Balkán-félsziget, innen már voltak horvátországi példányaink. A második faj az irodalom szerint széles elterjedéssel bír, a Földközi-tenger mellékén és szigetein, az etióp faunában, az orientális és a neotropikus területen egyaránt megtalálható. Hazai előfordulásuk érdekes adat.

Az egyetlen endemikus faj befogása figyelemreméltó, eddigi tapasztalatunk szerint xerotherm területekről néhány példányt időnként sikerült begyűjteni.

A behurcolt orientális faj a múlt század elején vált ismertté hazánkban, azóta minden évben nagy számban fogható, természetes ellensége nem lévén lombos fákon, így esetenként városi sorfákon is helyenként közönséges.

Érdekességnek számít a *Paramesus taeniatus* faj egyetlen nőtény példányának előkerülése. A fajt Horváth Géza írta le egyetlen példány alapján, melyet a Kis-Balatonnál csónakból (!) gyűjtött. A leírás után évtizedekig nem került elő, majd egy újabb példányt találtak fénycsapda anyagban. Az első nagyobb sorozatot Malaise-csapda fogta a Fertő-Hanság Nemzeti Park területén, ugyanakkor életmódja még ma is kevésbé ismert, valószínűleg éger vagy fűz lombkoronák lakója.

Köszönetnyilvánítás

Végül ezúton is szeretnék köszönetet mondani gyűrűfűi házigazdáinknak, Fridrich Istvánnak és feleségének, Ágnes asszonynak, akik a vizsgálati időszakok alatt és azok között is minden lehetséges módon támogatták munkánkat, nagyban hozzájárulva ezzel a feltáró vizsgálatok eredményességéhez.

Irodalom

- BIEDERMANN, R., NIEDRINGHAUS, R. 2004: Die Zikaden Deutschlands - WABV-Fründ.: 409 pp.
- HOLZINGER, W. E., KAMMERLANDER, I., NICKEL, H. 2003: The Auchenorrhyncha of Central Europe, Volume 1. Fulgoromorpha, Cicadomorpha excl. Cicadellidae. Brill, Leiden - Boston.: 673 pp.
- NAST, J. 1972: Palaearctic Auchenorrhyncha (Homoptera) an annotated check list. PWN- Polish Scientific Publishers, Warszawa.: 550 pp.
- OSSIANNILSSON, F. 1978: The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark.- Part 1: Introduction, infraorder Fulgoromorpha. - Fauna Entomologica Scandinavica, Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg, Denmark 7(1): 1-222.
- OSSIANNILSSON, F. 1981: The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark.- Part 2: The Families Cicadidae, Cercopidae, Membracidae, and Cicadellidae (excl. Deltocephalinae). - Fauna Entomologica Scandinavica, Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg, Denmark, 7(2): 223-593.
- OSSIANNILSSON, F. 1983: The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark.- Part 3: The Family Cicadellidae: Deltocephalinae, Catalogue, Literature and Index. - Fauna Entomologica Scandinavica, Scandinavian Science Press Ltd. Klampenborg, Denmark, 7(3):. 594-979.
- RIBAUT, H. 1936: Homoptères Auchénorhynques. I. (Typhlocybidae). - Faune de France 31. Paris.: 231 pp.
- RIBAUT, H. 1952: Homoptères Auchénorhynques. II. (Jassidae). - Faune de France 57. Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris.: 474 pp.

